

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р СВЕТЛАНА ГЕОРГИЕВА ДИМИТРОВА-ГЮЗЕЛЕВА

Относно: Дисертационен труд на тема *Ширина и дълбочина на речниковия запас. Емпирично изследване на факторите за увеличаване на индивидуалния активен и пасивен речник на испански език*

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование **2. Хуманитарни науки,**

професионално направление **2.1 Филология,**

научна специалност **Общо и сравнително езиковедие (Приложна лингвистика)**

Име на дисертанта: **Венче Пламенова Младенова**

1. Данни за докторантката

Венче Младенова придобива ОКС „бакалавър“ през 2003 г. в СУ „Св. Климент Охридски“ по специалността „Испанска филология“, а три години по-късно се дипломира в същия университет като магистър с професионална квалификация „преводач-редактор“. От май 2004 г. до настоящия момент тя работи като асистент в катедра „Западни езици“ към Факултета по класически и нови филологии на Софийския университет. Преподава испански като първи или втори чужд език на студенти от нефилологическите специалности на университета.

2. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертацията е в обем от 179 страници, като включва увод, четири основни глави, заключение и 8 приложения (с инструментите използвани за събирането на емпиричните данни и резултатите от проведените проучвания), както и богата библиография с над 130 цитирани източници, от които около 25 публикации на български учени. В текстовата част са включени също 12 таблици и 34 фигури за онагледяване на резултатите от проведеното изследване. Авторефератът пълно и адекватно отразява съдържанието на представения дисертационен труд. Въпреки че липсва експлицитна декларация за оригиналността на труда, няма съмнение, че дисертацията е авторско дело на самата докторантка.

В настоящото становище ще се опитам накратко да очертая онези аспекти от разработката на Венче Младенова, които смятам за особено успешни и които хвърлят

светлина върху изследователските й умения, както и да отправя някои критични коментари и препоръки, произтичащи от сложността на изследваната материя.

Представеният от докторантката дисертационен труд е посветен на една изненадващо все още слабо проучена у нас¹, но особено актуална и интересна изследователска тема с практико-приложна значимост, която е в пресечната точка на няколко научни области (теоретично езиковедие и когнитивна психология, теория на езикоусвояването и методика на чуждоезиковото обучение в контекста на висшето образование), а именно факторите (езикови и извънезикови) за увеличаване на ширината и дълбочината на индивидуалния речников запас на студентите, изучаващи испански език като първи или втори чужд език (обикновено след английски език) с ниско ниво на владеене на езика-цел (A1). В рамките на своето изследване докторантката си поставя две много конкретни и постижими глобални цели: теоретичната цел е свързана със задълбочен анализ на характеристиките на речника и семантичните връзки между лексикалните единици, а практическата цел, базирана на емпирично проучване на факторите, които допринасят за увеличаването на лексикалния обем, е да се очертае „рационален подход“ към увеличаването на ширината и дълбочината на индивидуалния речников запас на студентите, които принадлежат на поколението Z (т. нар. „дигитални туземци“) и изучават испански език като чужд език на ниво A1 (стр. 15-16).

Интердисциплинарният характер на изследваната материя води до някои аномалии в организацията на информацията, представена в дисертационния труд. Така например в Увода фокусът на внимание е върху методическите аспекти на чуждоезиковото обучение и по-специално дигитализацията и игровизацията на съвременното образование като цяло (особено по време на и след ковид-пандемията), като там се прави и психологическата поколенческа характеристика на съвременните обучавани; т.е. губи се филологическият фокус, свързан с теоретичната цел на изследването. От друга страна в теоретичния раздел (Глава 1) се прави обзор само на потенциалните езикови фактори влияещи върху лексикалния обем (като синтагматичните, парадигматичните и асоциативните² връзки, както и интерференцията и позитивния трансфер от родния и/или от друг доминантен чужд език), а извънезиковите фактори,

¹ Тук е мястото да отбележим, че в английската методическа литература отдавна се акцентира важноста на усвояването на лексикалните знания като част от функционалната комуникативна компетентност и много педагози ратуват за прилагане на т. нар. „лексикален подход“ в чуждоезиковото обучение, базиран на изследванията на живата реч (вж. Луис 2002: Lewis, Michael. 2002. *The Lexical Approach: The State of ELT and a Way Forward*, Language Teaching Publications, Heinle ELT).

² Асоциативното мислене и понятийните връзки се разглеждат от авторката като разположени „на границата между езиковите и извънезиковите фактори в изследването“ (стр. 115).

които допринасят за увеличаването на индивидуалния речников запас (като мотивация и нагласи, образователна среда, дигитализация и игровизация на образователния процес) се разглеждат някак между другото, в рамките на Втора глава – *Организация на емпиричното изследване* едва след като е представен дизайнът на изследването.

От съдържателна гледна точка следва да се подчертае, че представянето на теоретичната лингвистична рамка на изследването (анализът на характеристиките на речника и семантичните връзки между лексикалните единици) и свързаният с нея преглед на литературата в първата глава от дисертацията са определено сред основните достойнства на работата на докторантката. Уважение заслужава опитът на Венче Младенова за изчерпателност в представянето и обобщаването на чуждестранните и българските лексиколожки публикации, свързани с изясняването на същността на понятията *ширина* и *дълбочина* на речника, с описанието на синтагматичните, парадигматичните и асоциативните връзки между лексикалните единици и с отчитането на единното езиково съзнание като база за многоезичието при индивида и потенциален източник на позитивен езиков трансфер³. Добро впечатление прави също фактът, че независимо от твърденията на докторантката, че теоретичният анализ на лексиката се базира на постулатите на структурализма (стр. 112), в него се вземат предвид и гледните точки на представителите на функционалната лингвистика (напр. когато се разглеждат синтагматичните връзки от семантична гледна точка, стр. 36-38), както и на трансформационно-генеративните теории за езика (когато се говори за вродения механизъм за усвояване на език и менталния лексикон, стр. 69-71).

Приносен характер има и квази-експерименталното проучване, проведено от докторантката в периода 2021 - 2024 г. с начинаещи студенти по испански език от специалност „Туризъм“ на Софийския университет, за установяване на механизмите за разширяване на индивидуалния речников запас. За целите на практическото изследване са използвани както качествени, така и количествени методи за събиране на данни: езиков тест (за проверка на овладените от обучаваните семантични връзки – парадигматични /синонимия/ и синтагматични /свободни словосъчетания, колокации/), теренно изследване и наблюдение (за установяване на влиянието на подкрепените от

³ Би било добре да се спомене тук и за поредицата от публикации на проф. Тодор Шопов и проф. Мая Пенчева, в които също се насърчава съзнателното осмисляне на наличния езиков репертоар и натрупан езиков опит (т.нар. метакогнитивен [между]езиков анализ) с цел разширяване на езиковите знания (напр. разпознаване на подобни езикови форми) и подпомагане на разбирането дори на езици, които слабо владеем или изобщо не знаем – вж. напр. Shopov, Todor and Pencheva, Maya. 2003. *Understanding Babel. An Essay in Intercomprehension Analysis*. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press. За единното езиково съзнание като основа за плурилингвализма става въпрос и в Общоевропейската референтна езикова рамка от 2001 г. и Съпътстващия том към нея от 2020 г.

преподавателя синтагматични и асоциативни връзки върху усвояването на чуждоезиковата лексика в дигитална и недигитална среда), анкета и полуструктурирано интервю (с фокус върху нагласите и отношението на студентите към усвояването на лексика посредством дигитализирани игрови инструменти). Емпиричното проучване е проведено в две части, условно наречени *пилотно проучване А* (2024 г.⁴) и *пилотно проучване В* (март – юни 2021 г.). Получените данни от двете части на квази-експеримента са прецизно обработени и анализирани, а резултатите потвърждават до голяма степен формулираните работни хипотези относно влиянието на езиковите и извънезиковите фактори върху увеличаването на индивидуалния речников запас (стр. 112-113). Интересен намирам извода на докторантката, че независимо от факта, че за анкетираните студенти онлайн-ресурсите и игровизацията са „инструмент за повишаване на ангажираността им към обучението [...], немалък процент се отнасят с неодобрение към използването на дигитализирани ресурси за овладяване на нова лексика“ (стр. 85): според мен въпреки че представителите на поколението Z „живеят потопени в дигиталния свят“ (стр. 12), те са предразположени да се забавляват, когато са онлайн и използват дигиталните устройства, както правят това в живота извън класната стая, което води до намалени нива на концентрация и по-повърхностно отношение към учебния материал от тяхна страна (срвн. с Бейрън 2021⁵). Бих искала да коментирам и още един извод на докторантката, който ми се струва малко погрешно интерпретиран. Венче Младенова твърди, че „от направеното емпирично изследване е видно, че при парадигматичните връзки синонимията има по-слаб ефект върху усвояването на нова лексика от традиционно приетото и очакваното“ (стр. 112, подчертаването е мое). Използването на синоними при въвеждането и обясняването на новата лексика наистина е ефективен метод за обогатяване на лексикалния обем и по-лесно запомняне на новите лексикални единици чрез връзката им с нещо познато, но на ниво А1 подобна учебна стратегия не може да има очаквания ефект поради ограничения речников запас на обучаваните (на това ниво почти всички думи са нови и подобна практика ще доведе до когнитивно натоварване и затормозяване на мисловните процеси).

⁴ Второто проучване (условно наречено А) е по същество казусно изследване, проведено в рамките на 20 минути по време на занятие с осем студенти на ниво А1.1 по испански като втори чужд език, като за целите на лексикалната дейност е използвана електронно-базираната платформа за геймификация www.kahoot.com, а след това е проведено полуструктурирано интервю с участниците.

⁵ Baron, Naomi S. 2021. *How We Read Now: Strategic Choices for Print, Screen, and Audio*. Oxford: Oxford University Press.

В заключение бих искала да отбележа, че предлаганият за разглеждане дисертационен труд на Венче Младенова е завършен, интердисциплинарен, самостоятелно изготвен и като цяло добре структуриран научен труд, подплатен с впечатляващо експериментално изследване, третиращ интересен и актуален лингвистичен проблем, с голяма значимост в контекста на съвременното езиково обучение. Направените критични бележки в изложеното становище от мен по-горе в никакъв случай не накърняват значимостта и приносите моменти на дисертацията, които говорят за изследователските умения на докторантката.

3. Публикации и участия в научни форуми и изследователски проекти

Венче Младенова е предоставила информация (вкл. и ръкописи) за 3 свои самостоятелни публикации по темата на дисертацията, които са резултат от участието ѝ в национални и международни научни конференции, проведени в периода 2024 - 2025 година, като и трите статии са публикувани в сборниците с доклади от съответните форуми. В същия период (2024 - 2025) тя активно се включва и в дейностите по научноизследователския проект по SUMMIT, свързан с повишаването на ефективността на обучението по чужд език и мотивацията на студентите чрез игровизация като иновативен инструмент в образователния процес 4.4. Смятам, че по този показател за научно-изследователското развитие на докторантите тя изпълнява изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България.

4. Заключение

Всичко изложено по-горе ми дава достатъчно основание и увереност да препоръчам на уважаемото научно жури да даде положителна оценка на дисертационния труд на **Венче Пламенова Младенова** и да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. *Филология*, научна специалност *Общо и сравнително езикознание (Приложна лингвистика)*.

22.07.2025 г.

доц. д-р Св. Димитрова-Гюзелева